

TASARIM EĞİTİMİNDE SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ: ENGELLİLİK FARKINDALIĞI ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

SOCIAL RESPONSIBILITY PROJECTS IN DESIGN EDUCATION: A STUDY ON
THE EFFECTS OF DISABILITY AWARENESS

Duygu SEZGİN

Doktor Öğretim Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü,
İstanbul/Türkiye.

Assistant Professor Doctor, Istanbul Yeni Yüzyıl University,
Faculty of Fine Arts, Department of Graphic Design,
Istanbul/Türkiye.

sezgin.duygu@yeniyuzyl.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-5465-3400

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1616217

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 09.01.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 21.04.2025

Yayın Tarihi / Date Published: 20.06.2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Sezgin, D. (2025). Tasarım Eğitiminde Sosyal Sorumluluk Projeleri: Engellilik Farkındalığı Etkileri Üzerine Bir Çalışma. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi* 7(18), 314-342.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Sosyal sorumluluk projeleri, toplumdaki bireylerin farkındalığını artırmak ve toplumsal sorunlara çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirmek için etkili bir yöntemdir. Sosyal sorunların geniş kitlelere aktarılmasında grafik tasarım, görsel iletişim gücüyle kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, tasarım öğrencilerinin sosyal sorumluluk bilinci kazanması hem mesleki becerilerini geliştirmek hem de topluma katkı sağlama sorumluluğunu üstlenmeleri açısından önemlidir. Bu çalışmada, Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü öğrencilerinin engellilik ve engelli hakları konularındaki bilgi ve farkındalıklarını artırmayı hedefleyen sosyal sorumluluk içerikli bir tasarım dersi ele alınmıştır. Dersin sonunda, karma bir sergi düzenlenmiş ve süreç başında ve sonunda öğrencilerin farkındalık düzeylerini ve tutumlarını ölçmek için anketler uygulanmıştır. Çalışmada grafik tasarımın nitel ve nicel veriler doğrultusunda engellilik gibi hassas bir konuda farkındalık yaratmadaki etkisi incelenmiştir. Bu veriler, sosyal sorumluluk projelerinin etkisini vurgulamak ve benzer projeler için model sunmak adına önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Engelli Farkındalığı, Sosyal Sorumluluk, Grafik Tasarım, Güzel Sanatlar

Abstract: Social responsibility projects are effective tools for raising awareness among individuals and developing solution-oriented approaches to social issues. In communicating social problems to broader audiences, graphic design plays a critical role with its power of visual communication. In this context, it is essential for design students to gain social responsibility awareness, not only to develop their professional skills but also to embrace the responsibility of contributing to society. This study focuses on a course process aimed at raising awareness among graphic design students about disability and disability rights. The "GRA 209 Social Responsibility Design Projects" course was conducted with second-year students of Istanbul Yeni Yüzyıl University's Department of Graphic Design, led by Assistant Professor Dr. Duygu Sezgin. At the end of the course, a mixed exhibition was organized, and surveys were administered at the beginning and end of the process to measure students' awareness levels and attitudes. The study examines the effectiveness of graphic design in creating awareness on sensitive issues such as disability, based on qualitative and quantitative data. These findings underline the impact of social responsibility projects and provide a model for similar future initiatives.

Sayfa | 315

Key Words: Disability Awareness, Social Responsibility, Graphic Design, Fine Arts

1. GİRİŞ

Tasarım, toplumsal sorunlara dikkat çekmek ve sosyal değişim yaratmak için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Frascara ve arkadaşlarının (1997) vurguladığı gibi, "Sosyal sorumluluk bağlamında grafik tasarım, yalnızca estetik bir iletişim değil, aynı zamanda farkındalık ve dönüşüm için etkili bir platformdur" (s.10). 1964 yılında Ken Garland liderliğinde kaleme alınan ve dönemin tasarımcıları tarafından imzalanan, 2000 yılında ise güncellenen İlk Önce Öncelikler Manifestosu da tasarımcıların sadece ticari reklamlara hizmet etmek yerine, toplumsal fayda sağlayan projelere odaklanmaları gerektiğini savunmaktadır.

Sosyal sorumluluk projeleri, bireylerin ve toplulukların sosyal sorunlara karşı duyarlılığını artırmayı amaçlayan önemli bir yaklaşımı temsil eder. Garland (1964) bu bakış açısını şu ifadelerle dile getirir: "Hayatı zevkli kılan yönlerinden arındırmak istemiyoruz. Önerimiz, iletişimin daha yararlı ve kalıcı biçimleri lehine önceliklerimizi yeniden sıralamak. Umudumuz, toplumumuzun tüccarlardan, statü

saticılardan ve kandırılmaktan sıkılıp, bizim yeteneklerimizi daha anlamlı amaçlar uğruna kullanmasıdır. Bütün bunlar dışında, tecrübe ve fikirlerimizi paylaşmayı teklif ediyor, meslektaşlarımızın, öğrencilerin ve ilgili herkesin kullanımına sunuyoruz" (s. 1).

Bu bağlamda, grafik tasarım öğrencilerinin sosyal sorumluluk bilinci geliştirmesi ve mesleki becerilerini yalnızca ticari konular için değil, topluma değer katma amacıyla kullanması gerektiği sonucuna varılmıştır ve bu çalışma bu doğrultuda oluşturulmuştur.

Bu makale, T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Grafik Tasarımı Bölümü 2. sınıf öğrencileri ile Dr. Öğr. Üyesi Duygu Sezgin tarafından yürütülen "GRA 209 Sosyal Sorumluluk Tasarım Projeleri" dersi kapsamında yapılan çalışmalar ve anket neticesinde oluşturulmuştur. Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü öğrencilerinin engellilik ve engelli hakları konularındaki bilgi ve farkındalıklarını artırmayı hedefleyen ders kapsamında, öğrencilerin engellilik kavramına yönelik bilinçlerinin geliştirilmesi ve bu sorunlara yönelik tasarımlar üretmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin farkındalık düzeylerindeki değişim, dersin başında ve sonunda yapılan anketlerle değerlendirilmiştir.

ÇALIŞMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Bu çalışmanın amacı, grafik tasarım öğrencilerinin engellilik ve engelli hakları konusunda derinlemesine bilgi edinmelerini sağlamak ve bu bilgiyi tasarım yoluyla etkili bir şekilde iletmelerini teşvik etmektir. Proje kapsamında öğrencilere dersin ilk haftasında bir brief verilmiş ve devamında seçecekleri spesifik konu başlığı tamamen onların inisiyatifine bırakılmıştır. Her öğrenciden seçtiği konuyu derinlemesine araştırması ve bu araştırma sonucunda hem bilgilendirici bir infografik hem de farkındalık yaratan bir poster tasarımı üretmesi istenmiştir.

Çalışmanın önemli bir hedefi, öğrencilerin grafik tasarımın sadece estetik bir araç olmadığını, aynı zamanda toplumsal sorunları görünür kılmada güçlü bir iletişim aracı olduğunu deneyimlemeleridir. İlk Önce Öncelikler Manifestosunda yer alan *"Uğruna problem çözme yeteneğimizi kullanabileceğimiz daha değerli amaçlar var. Eşi görülmemiş çevresel, sosyal ve kültürel sorunlar ilgimizi bekliyor"* (First Things First, 1999, s. 34) bakış açısı öğrencilere aktarılmaya çalışılmıştır.

Bu süreçte öğrenciler, resmi kaynaklardan elde ettikleri verilerle infografikler hazırlayarak veri odaklı bir anlatım oluşturmuş ve aynı zamanda poster tasarımlarıyla duygusal bir bağ kurarak mesajlarını güçlendirmiştir. Her iki tasarım türü de öğrencilerin, tasarımlarını bilgi ve farkındalık yaratacak şekilde kurgulamalarını sağlamıştır.

Bu çalışmanın önemi, öğrencilere akademik araştırma yapma, veriyi görselleştirme ve yaratıcı çözümler geliştirme becerileri kazandırmasıdır. Proje, grafik tasarım eğitimi içerisinde sosyal sorumluluk ve toplumsal farkındalık yaratma hedeflerini bir araya getirerek hem mesleki hem de kişisel gelişimi destekleyen bir model sunmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin farklı tasarım türlerini

kullanarak bir konuyu çok boyutlu ele alma deneyimi kazanması, bu çalışmanın eğitsel değerini artırmaktadır.

2. SOSYAL SORUMLULUK VE GRAFİK TASARIM İLİŞKİSİ

Sosyal sorumluluk projeleri, bireylerin ve toplulukların toplumsal sorunlara karşı duyarlılığını artırmayı ve bu sorunların çözümüne yönelik kalıcı adımlar atmayı amaçlayan girişimlerdir. Carroll (1991) sosyal sorumluluğu, *"Ekonomik, yasal, etik ve gönüllü beklentileri içeren bir çerçevede toplumun refahına doğrudan katkı sağlamayı hedefleyen bir kavram"* olarak tanımlar (s. 39). Bu yaklaşım, sosyal sorumluluk projelerinin sadece bireylerin değil, aynı zamanda kurumların da etik davranışlarını güçlendiren bir araç olduğunu ifade etmektedir. Freeman ve Reed (1983) sosyal sorumluluğu, *"paydaşların ihtiyaçlarını ve çıkarlarını dikkate alan bir yönetim anlayışı"* olarak açıklamaktadır (s. 90). Bu tanıma göre sosyal sorumluluk projeleri, bireyler ve kuruluşlar arasındaki etkileşimi güçlendirirken, topluma geri verme bilincini de pekiştirmektedir. Blomstrom ve Davis (1975) ise sosyal sorumluluk projelerinin amacını, *"sosyal sorunlara karşı çözüm üretmek ve bu süreçte etik değerlere uygun hareket etmek"* olarak tanımlamaktadır (s. 23). Bu projeler, bireylerin ve kurumların toplumsal refahı artıracak sürdürülebilir çözümler geliştirmesi gerektiğini vurgular.

Bu bağlamda, sosyal sorumluluk projeleri bireyler ve kurumlar için sadece etik bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal faydaya katkıda bulunmayı hedefleyen stratejik bir araç olarak değerlendirilebilir. Grafik tasarım da bu strateji geliştirme sürecinde, hedef kitlede yaratılacak farkındalığa yönelik kullanılabilecek görsel bir araç olarak tanımlanabilir. Gavin Ambrose ve Paul Harris'e (2012) göre grafik tasarım; *"Fikirleri, kavramları, metin ve görselleri alarak onları baskı, dijital veya diğer aşamalardan geçirip görsel anlamda etkileyici bir şekilde sunmaktır"* (s. 10). Dolayısıyla grafik tasarım, yalnızca ticari kaygılara hizmet eden bir disiplin olmaktan öte, toplumsal sorumluluk taşıyan bir araç olarak da değerlendirilmelidir. İlk Önce Öncelikler Manifestosunu imzalayanlar da tasarımcıların görevlerini yeniden tanımlayarak, *"Çabalarını reklam, pazarlama ve marka yaratmaya adanmış tasarımcılar, birey-tüketicilerin nasıl konuştuğunu, düşündüğünü, hissettiğini, tepki gösterdiğini ve kaynaştığını değiştiren bu mesajlara bulanmış zihinsel ortamı destekliyor ve acık açık doğruluyor"* (First Things First, 1999, s. 34) şeklindeki eleştirel ifadesiyle, tasarımın yönünü toplumsal fayda eksenine kaydırmayı önermiştir. Bu manifesto, tasarımcıların toplumun değişen gereksinimlerine duyarlılık göstermesi gerektiğini vurgulayarak, görsel iletişimin sorumluluğunu yeniden şekillendirmiştir.

Grafik tasarım, bu hedef doğrultusunda mesajları geniş kitlelere ulaştırmak, empati geliştirmek ve harekete geçmek için güçlü bir platform sunar. *"Satış ve tüketim amacı olmayan, toplum yararını gözetken sosyal içerikli grafik tasarımlar, toplumsal konularda izleyicide belli bir düşünce biçimi ve tavır geliştirmek, tepki yaratmak, izleyiciyi harekete geçirmek ve bir eyleme katılmaya davet için kullanılır"* (Dülgeroğlu, 2006, s. 68). Öncelikler Manifestosu da tasarımın yalnızca "satış ve tüketimi artırmayı" değil, aynı zamanda "kültürel ve sosyal farkındalık

yaratmayı" amaçlaması gerektiğini ifade eder. Bu perspektif, grafik tasarımcıların estetik kaygılar kadar etik sorumluluklar da taşıması gerektiğine işaret etmektedir. Boyraz (2022), tasarımcının toplumsal fayda odaklı çalışmalarda yer almasının, yalnızca tüketime hizmet eden projeler yerine "daha faydalı, sürdürülebilir ve kalıcı iletişim biçimlerini önceliklendirme" gerekliliği ile ilişkilendirildiğini belirtmiştir (s. 189).

Engellilik bağlamında grafik tasarım da hem bilgilendirme hem de farkındalık yaratma işlevleriyle öne çıkar. Erişilebilirlik sorunlarına yönelik tasarım projeleri, toplumsal önyargıları kırmak ve engelli bireylerin haklarına dikkat çekmek için etkili bir yol sunar. Bu tür projeler, grafik tasarımcıların yalnızca estetik kaygılarla değil, aynı zamanda toplumsal sorumlulukla hareket etmesi gerektiğini ortaya koyar. Bu çerçevede, tasarımcıların engellilik konusuna dair sosyal mesajlar üreterek farkındalık yaratması, tasarımın geleneksel yöntemlerin ötesine geçerek topluma hizmet eden bir araç olarak değerini artırmaktadır. Nitekim, "*Sosyal tasarım, tasarımın geleneksel sınırlarının ötesine geçmesini sağlamış ve tasarımın toplumsal faaliyetlerle iç içe olduğu yeni bir değer yaratma biçimi sunmuştur*" (Chen vd., Koskinen, 2016, s. 2). Bu bağlamda, tasarımcıların sosyal tasarım anlayışını benimseyerek daha kapsayıcı ve dönüştürücü projelere imza atmaları önem taşır. Bu çalışma da bu amaç ve önem doğrultusunda yürütülmüştür.

3. YÖNTEM VE SÜREÇ

Bu çalışmada, grafik tasarım öğrencilerinin engellilik ve engelli hakları konusundaki farkındalık düzeylerini artırmayı hedefleyen bir ders süreci incelenmiştir. Araştırma, öğrencilerin ders kapsamında ürettikleri infografik ve poster tasarımları ile bu süreçte gerçekleştirilen anketlerin sonuçlarına dayanmaktadır. Ders süreci, öğrencilerin seçtikleri konuları derinlemesine araştırarak hem bilgi edinmelerini hem de bu bilgiyi tasarımlarıyla etkili bir şekilde ifade etmelerini sağlamaya yönelik olarak yapılandırılmıştır. Veriler, dersin başlangıcında ve sonunda uygulanan anketlerle toplanmış ve tasarımlar üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma süreci başlangıcından sonuna kadar öğrenciler her aşamada şeffaf bir şekilde bilgilendirilmiş, kendilerinin onayı doğrultusunda gönüllülük esaslı bir çalışma yürütülmüştür. Bu sebeple çalışmada Etik Kurul Onayına ihtiyaç duyulmamış, araştırma yayın ve etiğine uygun bir süreç yürütülmüştür.

Engellilik, tarih boyunca farklı toplumlar ve kültürler tarafından çeşitli şekillerde algılanmış ve yorumlanmıştır. "*Özellikle bilimsel bilginin gelişmesiyle birlikte geleneksel engellilik anlayışı değişmeye başlamıştır. Önceki dönemlerde kişinin kendisindeki veya ailesindeki ahlaki bir sorundan kaynaklandığı düşünülen engellilik, tıp ve rehabilitasyon gibi uygulamalı alanların gelişmesi neticesinde biyolojik ve patolojik bir alan olarak görülmüştür*" (Kaldık, 2024. s. 395). Bu değişen anlayış, engellilik gibi hassas konuların doğru ve etkili bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, infografik tasarımları ve posterler, engellilik konusundaki farkındalık çalışmalarında kritik bir rol oynamaktadır. İnfografik kelimesi İngilizce

“information” (bilgi) kelimesinin kısaltması olan “info” ve görsel temsil anlamına gelen “grafik” kelimelerinin birleşiminden oluşur. Bilgi grafiği anlamını taşırlar. Karmaşık bilgileri; sade, anlaşılır ve etkili bir şekilde görselleştirmeye yararlar. *“Bilgi tasarımları, yığınlar halindeki metinleri hızlı bir şekilde görsel bir etkiyle kolaylıklar sunarak anlatan görsel araçlardır”* (Smiciklas, 2012, s. 15). Engellilik gibi hassas bir konunun detaylarını doğru ve dikkat çekici şekilde ifade etmenin en doğru yollarından biri olacağı düşünüldüğünden çalışmaya infografik tasarımlar eklenmiştir.

Bununla birlikte, poster tasarımları, bir mesajın geniş kitlelere çarpıcı ve akılda kalıcı bir şekilde iletilmesi için kullanılan güçlü bir görsel iletişim aracıdır. Posterler, görsel dilin etkileyici gücünden yararlanarak, belirli bir konuyu odak noktası haline getirir ve toplumsal farkındalık yaratmak için güçlü bir etki sağlar. Bu sebeple infografik ile bilgi vermenin yanı sıra poster tasarımları ile de dikkat çekici çalışmalar oluşturulması sağlanmıştır.

Proje başlangıcında öğrenciler ile engellilik konusu üzerine araştırmalar yapılmış, resmi kaynaklar incelenmiş, engel türleri, erişilebilirlik, kapsayıcılık gibi konu başlıkları üzerinde durulmuştur. Sonrasında öğrencilerden engellilik ile ilgili spesifik bir konu seçmesi istenmiştir. Konu seçimini yapan öğrenciler bu konuda daha detaylı araştırmalar yapmış ve resmi kaynaklardan elde ettikleri verileri kullanarak infografikler oluşturmuştur. Ayrıca, seçtikleri konunun önemine dikkat çekmek amacıyla hazırladıkları posterlerle mesajlarını etkili bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu çalışmalar hem bilgi aktarımının doğruluğunu sağlamak hem de toplumsal farkındalık yaratmak adına tasarımın güçlü yönlerini ortaya koymaktadır.

Sayfa | 319

Çalışmalarda tasarım ilkelerine bağlı kalınarak, kapsayıcı bir dil oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Kapsayıcı tasarım anlayışı, yalnızca belirli gruplara yönelik değil, daha geniş bir perspektifle herkesin ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler. *“... kapsayıcı tasarım özellikle erişilebilirlik konusunda yaşlı, engelli, çocuk vb. sınıflandırmalar yapmak yerine, insan yaşamının herhangi bir döneminde herhangi bir nedenden yaşayabileceği bir hareket kısıtlılığı veya uzuv eksikliği/güçsüzlüğü yaşayan tüm bireyleri (bebek arabalı ebeveynler, yaşlılar, engelliler, hastalar, yük taşıyanlar vb.) ve onların tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını konu eder”* (Mamatoglu vd., 2018, s. 58). Bu yaklaşımla hazırlanan araştırmada kullanılan model ve katılımcılar ile ilgili detaylar aşağıda sunulmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli ve Katılımcılar

Bu çalışma, T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü 2. Sınıf öğrencileriyle yürütülen bir sosyal sorumluluk projesini temel almaktadır. GRA 209 Sosyal Sorumluluk Tasarım Projeleri dersi kapsamında 28 öğrenci, 8 haftalık bir süreçte hem teorik hem de uygulamalı eğitim almıştır. Her hafta Salı günleri saat 10.30-14.30 arasında gerçekleştirilen ders, öğrencilerin engellilik ve engelli hakları konularında farkındalık geliştirmesini ve bu farkındalıkla tasarımlar üretmesini hedeflemiştir.

Dersin ilk haftasında, öğrencilere proje süreci ve çıktıları ile sonuçta yazılacak makale hakkında detaylı bilgi verilmiş, bu kapsamda yapılacak anketlere gönüllü olup olmayacakları sorulmuştur. Tüm öğrenciler açık rıza vererek gönüllü olarak ankete katılmıştır. Süreç boyunca Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) ve araştırma etiği kuralları doğrultusunda hareket edilmiştir. Tüm aşamalar şeffaf bir şekilde öğrencilere aktarılmış ve kişisel veriler toplanmamıştır. Sonuçlarda yalnızca yanıtların sayısal verileri ve oranları üzerinden analiz yapılmış, hiçbir kişisel bilgi paylaşılmamıştır.

Dersin ilk üç haftasında, öğrencilere engellilik kavramı, engelli hakları ve engel türleri gibi temel konularda teorik bilgiler verilmiştir. Konuya, *"...fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımı kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen kişileri ve ailelerini kapsayan, engellilik kavramının zaman içinde değişen ve dönüşen bir kavram olması sebebiyle kapsamın değişime açık olduğu"* cümlesiyle bir tanımlama getiren Cumhurbaşkanlığı 2030 Engelsiz Vizyonu (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021, s. 13) ve konuya, *"...engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır"* amacıyla yaklaşan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (Türkiye Cumhuriyeti, 2005) çalışmanın resmi kaynakları olarak kullanılmıştır.

İlgili resmi mevzuatlar derste ilk 3 hafta boyunca incelenmiştir. 4. Haftadan itibaren uygulama aşamasına geçilmiş, öğrencilerden seçtikleri konular üzerine araştırma yaparak bir infografik çalışma bir tane de poster tasarımı oluşturmaları istenmiştir. Araştırmalar, resmi kaynaklardan bilgi toplanarak gerçekleştirilmiş ve tasarımlarda bu bilgilerin doğru aktarılmasına ve seçilen kaynakların çalışmaların altında kaynakça olarak gösterilmesine özellikle dikkat edilmiştir.

Görsel 1: Cumhurbaşkanlığı 2030 Engelsiz Vizyonu Politika Alanları

Cumhurbaşkanlığı 2030 Engelsiz Vizyonu'nda "Engellilerin eşit vatandaşlar olarak potansiyellerini gerçekleştirebildikleri içermeci bir toplum inşa etmek vizyonunu hayata geçirmek adına belirlenen politika alanlarında 8 amaç ve 31 hedef ile bu hedeflere ulaşmak üzere gerçekleştirilecek faaliyetlere dayanak oluşturacak 107 eylem alanı belirlenmiştir" (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021, s. 19). Öğrencilerin de çalışma konularını bu 8 ana başlık üzerinden belirlemeleri ve özellikle infografik tasarımları için; mevzuat, akademik makale, Bakanlık ya da bir sağlık kuruluşu tarafından yayınlanan resmi bir kaynak seçmeleri istenmiştir.

Sayfa | 321

Proje, 8 haftalık dersin sonunda 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında düzenlenen sergiyle tamamlanmıştır. Bu süreç öğrencilerin tasarım becerilerini geliştirmesine, toplumsal farkındalık yaratan işler üretmesine ve bireysel farkındalık düzeylerinin yükselmesine olanak tanımıştır.

3.2. Haftalara Göre Ders Süreci

3.2.1. Hafta 1: 8 Ekim 2024 Salı

Dersin yürütücüsü Dr. Öğr. Üyesi Duygu Sezgin ile 2. sınıf Grafik Tasarımı öğrencileri arasında daha önce bir ders yapılmamış olması nedeniyle, dersin ilk günü tanışma ve proje hakkında bilgilendirme ile geçmiştir. Öğrencilerin konuya bakış açıları sorulmuş, engellilik konusunda bir deneyim ya da gözlem yaşayıp yaşamadıkları öğrenilmiştir. Engellilik, engelli hakları, engel türleri, engelli bireyler ve aileleri, sosyal hayat, erişilebilirlik gibi kavramlar üzerinden tartışma alanları açılarak ilk ders yürütülmüş ve gelecek hafta için öğrencilerin projeye hakkında düşünceleri ve notlar almaları istenmiştir.

3.2.2. Hafta 2: 15 Ekim 2024 Salı

Dersin ikinci haftasında, dersin başlangıcında öğrencilere Google Anket aracılığıyla 15 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket bağlantısı, dersin WhatsApp grubu üzerinden tüm öğrencilere iletilmiş ve sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Derse katılamayan öğrencilerin de gün içerisinde çevrim içi olarak ankete katılmaları sağlanmış olup, 28 kişilik tam katılım ile ilk anket tamamlanmıştır.

Anket çalışmasından sonra engellilik ile ilgili teorik ve resmi bilgiler öğrenciler ile paylaşılmış, konu hakkında bir tartışma alanı açılmıştır. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayınlanan 2030 Engelsiz Vizyon kaynak olarak seçilmiştir. Resmi mevzuatlar incelenmiş, erişilebilirlik sorunlarının nedenleri ve çözüm yolları tartışılmıştır. Grafik tasarımın sosyal sorumluluk bağlamında nasıl bir araç olarak kullanılabileceği örneklerle anlatılmıştır.

Görsel 1’de yer alan Cumhurbaşkanlığı 2030 Engelsiz Vizyonu Politika Alanları üzerinde durulmuş ve öğrencilerden gelecek hafta için bu ana başlıkları referans alarak ilgili bir konu seçmeleri ve o konuyu derinlemesine araştırmaları istenmiştir. Araştırma yaparken resmi ve akademik kaynaklardan ilerlemeleri gerektiği belirtilmiş bu kaynakları erişim yolları uygulamalı olarak sınıfta gösterilmiştir. Resmi kaynaklardan bilgi toplamanın önemi anlatılmış ve YÖK Tez ve Google Scholar gibi akademik araştırma araçları tanıtılmıştır.

Sayfa | 322

3.2.3. Hafta 3: 22 Ekim 2024 Salı

Öğrencilerin getirdikleri konu seçimleri hakkında konuşulmuş ve her öğrenci için net bir başlık belirlenmiştir. 28 katılımcının her birinin özgür iradeleri ile farklı alanlara yönelmiş olması projeyi zenginleştirmiştir. Engel türleri, spesifik bir engel türüne ait belirtiler ve tedavi yöntemleri, ayrımcılık, spor sosyolojisi ve engellilik, çocuk ve engellilik, hukuki haklar gibi pek çok alanda konu başlığı belirlenmiştir. Bu aşamadan itibaren öğrencilerden seçilen konuyu daha derinlemesine araştırmaları, bu araştırma için infografik çalışmalarında kullanacakları verileri belirlemeleri ve poster çalışmaları için bir fikir oluşturmaları istenmiştir. A3 boyutunda iki çalışma yapmaları istenmiş ve tasarımlarını Adobe Illustrator programında yürütmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Öğrencilere örnek teşkil etmesi açısından sosyal sorumluluk projelerinde kullanılan tasarım örnekleri analiz edilmiştir. Özellikle infografik ve poster tasarımının toplumsal mesajlar iletmedeki rolü üzerinde durulmuştur. Öğrencilere sosyal sorumluluk projelerinden başarılı grafik tasarım örnekleri sunulmuş ve tasarımın bilgi aktarımındaki önemi vurgulanmıştır.

3.2.3.1. Hafta 4: 5 Kasım 2024 Salı

Cumhuriyet Bayramı nedeniyle resmi tatil olduğundan 29 Ekim Salı günü ders yapılmamıştır. 4. Hafta dersi 5 Kasım tarihinde yapılmıştır. Bu hafta, uygulama aşamasına geçilmiştir. Öğrencilerin tasarımları üzerinde uygulamalar yapılmış

revizyonlar verilmiştir. Kapsayıcı bir dil kullanılmasına ve dikkat çeken, mesaj veren çalışmalar oluşmasına dikkat edilmiştir. Öncelikle poster tasarımları üzerinde durulmuştur. Tasarım ilkelerini doğru kullanmanın önemi vurgulanmış ve sosyal mesaj veren etkileyici bir poster tasarımının nasıl yapılacağı hakkında uygulamalı bir ders yürütülmüştür.

3.2.4. Hafta 5: 14 Kasım 2024 Perşembe

Ders günü olan 12 Kasım Salı, Dr. Öğr. Üyesi Duygu Sezgin'in sempozyum katılımı sebebi ile 5. Hafta dersi 14 Kasım Perşembe günü telafi dersi olarak yapılmıştır. Poster tasarımlarının oluşmaya başladığı, revizyonların büyük oranda tamamlandığı görülmüştür.

İnfografik tasarımlar için infografik çalışmalar hakkında bilgiler verilmiş, önemi vurgulanmış, örnek çalışmalar incelenmiştir. Örnekler ağırlıklı olarak sosyal mesaj içerikli seçilmiştir. Bilgi doğruluğu ve görsel sadelik konularına özellikle dikkat edilmiştir. Öğrencilerden yaptıkları poster ile ilişkili olarak, aynı konuda ve tasarım dilinde bir de infografik tasarım oluşturmaları istenmiş, bir sonraki haftaya bu çalışmalar ile gelmeleri gerektiği belirtilmiştir.

3.2.5. Hafta 6: 19 Kasım 2024 Salı

Öğrencilere görsel ve tipografik hiyerarşiden bahsedilmiş, infografik tasarımlarda kullanım yolları örnekendirilmiştir. İnfografik tasarım çalışmaları sınıfta sunulmuş ve her biri için detaylı geri bildirimler verilmiştir. Gelecek haftanın vize haftası olması sebebi ile çalışmaların tamamlanması gerektiği hem sergi hem de vize için bir sonraki haftanın teslim için son ders haftası olduğu öğrencilere duyurulmuştur.

3.2.6. Hafta 7: 26 Kasım 2024 Salı

Üniversitede gerçekleştirilen Ortak Dersler vize sınavları sebebiyle ders 28 Kasım Perşembe günü yapılmıştır. Öğrencilerin poster ve infografik tasarımlarını büyük oranda tamamladığı görülmüştür. Bazı basit düzeltmeler öğrenciler ile birlikte yapılmış ve çalışmaların final halleri dijital olarak teslim alınmıştır.

Öğrencilerden çalışmalarını A3 fotoblok baskı olarak da teslim etmeleri istenmiş ve sergi öncesi teslim etmeleri için zaman tanınmıştır.

3.2.7. Hafta 8: 3 Aralık 2024 Salı (Sergi Günü)

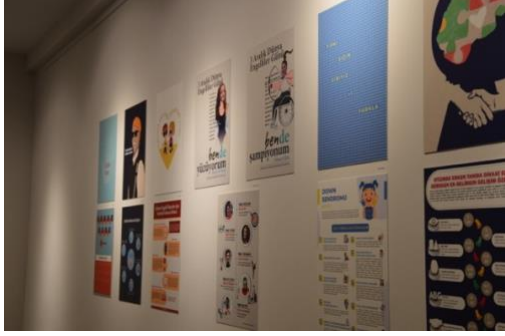
Poster ve infografik tasarımların baskıları ile sergi için hazır hale getirilmiştir. 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında düzenlenen sergide tüm çalışmalar sergilenmiş, Üniversite bünyesinde Galeride Yeni Yüzyıl'da açılışı yapılmıştır. Sergi sonrası öğrenciler ile değerlendirmelerde bulunulmuştur.

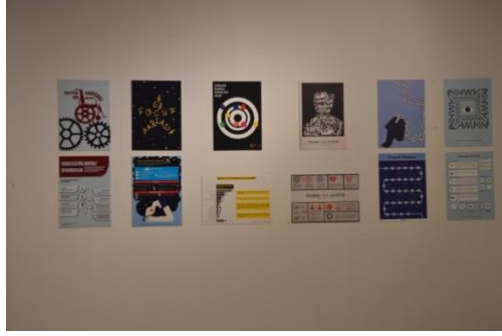
Görsel 2: Sergiden Fotoğraflar 1

Görsel 3: Sergiden Fotoğraflar 2

Görsel 4: Sergiden Fotoğraflar 3

Görsel 5: Sergiden Fotoğraflar 4

3.3. Veri Toplama ve Analiz Yöntemleri

Bu çalışmada, öğrencilerin engellilik ve engelli hakları konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerini değerlendirmek amacıyla bir anket uygulanmıştır. Anket, dersin ilk haftasında ve proje sonu olan sekizinci haftada olmak üzere iki farklı zaman diliminde aynı 28 katılımcıya uygulanmıştır. Bu sayede, eğitim sürecinin bilgi ve tutum üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Anket, toplamda 15 sorudan oluşmaktadır. Sorular, içeriklerine göre iki gruba ayrılmıştır.

Sayfa | 324

3.3.1. Bilgi Soruları (1-10. Sorular)

Bu gruptaki sorular, engellilik kavramı, erişilebilirlik, habilitasyon, rehabilitasyon gibi temel bilgiler ile kanunlar ve engellilik türleri üzerine yoğunlaşmıştır. Doğru cevaplar, toplam puanlama sistemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Her doğru cevap 5 puan değerindedir. Öğrencilerin bilgi düzeylerindeki değişim, ilk ve son anket sonuçlarının karşılaştırılması ile analiz edilmiştir. 10. Soru öğrencilerin bu alandaki çalışma yapma deneyimlerine yöneliktir.

3.3.2. Algı ve Tutum Soruları (11-15. Sorular)

Bu sorular, katılımcıların engellilik kavramına dair algılarını (örneğin, renk ve form tercihleri) ve sosyal sorumluluk konularına yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu grupta doğru ya da yanlış cevaptan ziyade katılımcıların bireysel görüşleri değerlendirilmiştir.

Analiz Yöntemi:

Anket verileri, nicel ve nitel yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir:

- **Nicel Analiz:** Bilgi sorularında doğru cevap sayıları ve toplam puanlar hesaplanmıştır. İlk ve son anket sonuçları arasındaki fark, yüzdelik değişim oranları ile tablo olarak sunulmuştur.
- **Nitel Analiz:** Algı ve tutum sorularına verilen açık uçlu cevaplar tematik olarak incelenmiş, öğrencilerin engellilik algısında değişim olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Sonuçların analizinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- **Puanlama ve Doğru Cevap Oranları:** İlk 10 soruda her katılımcının toplam puanı hesaplanmıştır. Tüm katılımcıların ortalama puanları, dersin başı ve sonu arasında karşılaştırılmıştır. Her soru 5 puan olmak üzere 10 sorunun toplam puanı 50 puan olarak belirlenmiştir.
- **Kategorik Dağılımlar:** Renk ve form soruları gibi algıya dayalı soruların tercih edilme oranları incelenmiştir.
- **Tutum Analizi:** Sosyal sorumluluk konularındaki tutum değişimi, ders sürecinin etkisini ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiştir.

Bu yöntemler, öğrencilerin bilgi düzeylerini artıran ve farkındalıklarını şekillendiren faktörleri detaylı olarak incelemek için uygulanmıştır. Verilerin analizi, ders sürecinin etkisini net bir şekilde ortaya koymuş ve öğrencilerin hem bilgi düzeyinde hem de tutumlarında pozitif bir değişim olduğunu göstermiştir. Sonuçlar “Bulgular ve Tartışma” bölümünde detaylı olarak sunulmuştur.

Sayfa | 325

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Sorulara Yönelik Bulgular ve Analizler

Bu bölümde ankette sorulan 15 soru özelinde bir başlık açılmıştır. Her soru için öğrencilerin cevapları proje başlangıcındaki ilk ve sonundaki son ankete göre karşılaştırılmış nicel veriler ile birlikte sonucun yorumlanması yapılmıştır. Çalışma 28 öğrenci ile yapılmış olup her iki ankette de katılım oranı %100’dür. Aşağıda verilen tablolarda 28 kişi üzerinden veriler sunulmuştur.

4.1.1. Soru 1’in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 1. Soru ve şıkları verilmiş, doğru cevap b) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

1) Aşağıdakilerden hangisi “Engelli Birey” ifadesinin en doğru ve kapsamlı tanımıdır?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Zihinsel ya da fiziksel işlevlerinde kalıcı sınırlamaları olan ve toplumda yalnızca bireysel yardıma ihtiyaç duyan kişilerdir.	6	%21.43	2	%7.14

b)	Zihinsel, fiziksel, ruhsal ya da duyuşsal yetilerinde geçici veya kalıcı bozukluk yaşıyan ve bu nedenle topluma eşit koşullarda katılımı kısıtlanan bireylerdir. (Doğru)	17	%60.71	25	%89.29
c)	Fiziksel ya da zihinsel işlev kaybı yaşıyan, ancak toplumla geçici uyum sorunları yaşıyan kişilerdir.	4	%14.29	1	%3.57
d)	Zihinsel ya da duyuşsal yetilerini kaybetmiş ve topluma bireysel yardımlar olmadan katılamayan kişilerdir.	1	%3.57	0	%0.00

İlk ankette katılımcıların %60.71'i doğru cevap verirken, ikinci ankette bu oran %89.29'a yükselmiştir. Bu fark, ders sürecinin bilgi ve algı seviyesini artırmada etkili olduğunu göstermektedir. İlk ankette engellilik tanımını daha dar bir perspektifle algılayan cevaplar (%21.43 ve %14.29 oranlarıyla) dikkat çekmekteyken ders süresi sonunda bu oranlar sırasıyla %7.14 ve %3.57'ye düşmüştür. Bu azalma, katılımcıların engellilik kavramının kapsamını daha iyi anlamasıyla açıklanabilmektedir.

Sayfa | 326

4.1.2. Soru 2'in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 2. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap c) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

2) Aşağıdakilerden şıklardan hangisinde engellilik türleri en doğru ve kapsamlı şekilde açıklanmıştır?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Engellilik türleri, bireyin fiziksel yetilerini kaybetmesi ile ortaya çıkan ve hareket kabiliyetini sınırlayan durumlardan ibarettir.	2	%7.14	0	%0.00
b)	Engellilik türleri, bireylerin zihinsel veya bedensel işlev kaybı yaşaması ile sınırlıdır; diğer duyuşsal ya da ruhsal durumlar engellilik kapsamına girmez.	3	%10.71	1	%3.57

c)	Engellilik türleri, fiziksel, zihinsel, duysal ve ruhsal yetilerde geçici veya kalıcı bozukluklara dayanan bireylerin topluma tam ve etkin katılımını sınırlandıran durumlardır.	16	%57.14	24	%85.71
d)	Engellilik türleri, bireylerin doğuştan gelen ya da sonradan gelişen fiziksel, zihinsel, duysal ve ruhsal yetilerde kalıcı yeti kayıplarını kapsar; geçici bozukluklar engellilik olarak kabul edilmez.	7	%25.00	3	%10.71

İlk ankette katılımcıların %57.14'ü doğru cevap verirken, ikinci ankette bu oran %85.71'e yükselmiştir. Bu artış, ders sürecinin katılımcıların engellilik türleri konusundaki bilgi seviyesini artırmakta etkili olduğunu göstermektedir. Yanlış cevaplarda en fazla seçilen ikinci şık ("Engellilik türleri, bireylerin doğuştan gelen ya da sonradan gelişen..."), katılımcıların engellilik türlerini kalıcı durumlarla sınırlı görme algısını yansıtmaktadır. Bu şık, ilk ankette %25 oranında tercih edilirken, ikinci ankette %10.71'e düşmüştür.

Sonuçlar, katılımcıların engellilik türlerinin tanım ve kapsamı hakkında daha bilinçli hale geldiğini göstermektedir. Eğitim süreci, engellilik türlerinin sınırlı bir tanımı olmadığını vurgulayarak bu algıyı çeşitlendirmiştir.

Sayfa | 327

4.1.3. Soru 3'ün Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 3. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap c) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

3) Engelli bireylerin toplumsal hayata eşit katılımını sağlamayı ve haklarını korumayı amaçlayan "5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun" hangi bakanlığa bağlıdır?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Adalet Bakanlığı	2	%7.14	3	%10.71
b)	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Doğru)	17	%60.71	22	%78.57
c)	Sağlık Bakanlığı	8	%28.57	5	%17.86
d)	İçişleri Bakanlığı	0	%0.00	1	%3.57

İlk ankette katılımcıların %60.71'i doğru cevap verirken, ikinci ankette bu oran %78.57'ye yükselmiştir. Bu artış, ders sürecinin katılımcıların yasal mevzuat bilgisi konusundaki farkındalığını artırdığını göstermektedir. Ancak bu artık beklenilenin altındadır. Ders sürecinde doğru cevap haricindeki şıkların bulunduğu bakanlıkların da Engellilik konusu ile çalışmalar yürütebildiği ancak yasal mevzuatın Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kapsamında hazırlandığı belirtilmiştir.

Yanlış cevaplarda en fazla seçilen şık olan “Sağlık Bakanlığı” şikkının oranı %28.57’den %17.86’ya düşmüştür. Bu durum, az bir artış gösterse de katılımcıların yasal mevzuatı daha doğru bir şekilde anlamaya başladıklarını göstermektedir.

4.1.4. Soru 4’ün Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 4. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap d) şikkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

4) Aşağıdaki şıklardan hangisinde “erişilebilirlik” kavramı en doğru ve kapsamlı şekilde açıklanmıştır?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Fiziksel çevrelerdeki engellerin ortadan kaldırılması amacıyla kamu binalarında ve toplu taşımalarda yapılan düzenlemeleri kapsar.	1	%3.57	1	%3.57
b)	Mimari engellerin ortadan kaldırılması ve engelli bireylerin bir yerden başka bir yere fiziksel ulaşımı ile ilgilenen kentsel planlama odaklı bir uygulamadır.	3	%10.71	2	%7.14
c)	Engelli bireylerin kamusal alanlara erişimini sağlayan, bina içi düzenlemeler ve yol işaretlerini kapsayan bir kavramdır.	2	%7.14	0	%0.00
d)	Erişilebilirlik, engelli bireylerin fiziksel, dijital, sosyal, eğitim, sağlık ve tüm kamusal alanlara eşit katılımını sağlamak için yapılan düzenlemeleri kapsayan bir kavramdır.	22	%78.57	25	%89.29

Erişilebilirlik kavramı üzerine yapılan değerlendirmelerde doğru cevap oranı, ilk ankette %74, ikinci ankette ise %80 olarak tespit edilmiştir. Bu artış, katılımcıların erişilebilirlik konusunda belirli bir ilerleme kaydettiğini göstermekle birlikte, beklenen seviyede bir gelişimin gerçekleşmediğini işaret etmektedir. Doğru cevabı veren katılımcı sayısındaki sınırlı artış (%6), erişilebilirlik kavramının tam anlamıyla anlaşılabilmesi olabileceğini düşündürmektedir. Öğrencilerden alınan yorumlara göre erişilebilirlik kavramının fiziksel erişim algısı yarattığı anlaşılmıştır.

4.1.5. Soru 5’in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 5. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap a) şikkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

5) Bir çocuk, doğuştan işitme kaybı nedeniyle çevresindeki sesleri algılayamıyor ve dil becerilerini geliştiremiyor. Uzmanlar, ona işitme cihazı kullanarak sesleri tanımasını ve konuşma becerilerini öğrenmesini sağlayacak bir program başlatıyor. Bu süreçte, çocuk konuşma terapisi alarak, işitme ve konuşma becerilerini kazanmaya başlıyor. Bu süreci aşağıdaki kelimelerden hangisi tanımlar?

Seçenekler	Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a) Habilitasyon (Doğru Cevap)	8	%30.8	18	%69.2
b) Rehabilitasyon	15	%57.7	7	%26.9
c) Fonksiyon	1	%3.8	1	%3.8
d) Kondisyon	1	%3.8	0	%0

Bu soruya verilen doğru cevap oranı, ilk ankette %30.8 iken ikinci ankette %69.2'ye yükselmiştir. Bu durum, katılımcıların "habilitasyon" kavramını daha doğru bir şekilde anlamaya başladıklarını göstermektedir. Ancak, doğru cevap oranında gözlemlenen %38.4'lük artış, ilerlemeyi göstermesine rağmen hala bu kavramın tüm katılımcılar tarafından yeterince benimsenmediğini işaret etmektedir. Özellikle "rehabilitasyon" seçeneği ilk ankette %57.7 oranında tercih edilmiş ve bu oran ikinci ankette %26.9'a düşmüştür. Bu düşüş, katılımcıların habilitasyon ile rehabilitasyon arasındaki farkı kısmen daha iyi anlamaya başladığını göstermektedir. Yine de bu farkın daha net bir şekilde açıklanması gerektiği anlaşılmaktadır.

Sayfa | 329

Yanlış cevaplar arasında "fonksiyon" ve "kondisyon" seçeneklerine verilen yanıt oranları düşük seviyede kalmış olup, bu durum katılımcıların genel olarak doğru çerçevede düşündüğünü göstermektedir. Ancak, yanlış cevap oranlarının tamamen sıfırlanamamış olması ders sürecinde kavramlar arasındaki ayrımın daha açık bir şekilde vurgulanması gerektiğini göstermektedir.

4.1.6. Soru 6'nın Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 6. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap d) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

6) Bir kişi, geçirdiği bir beyin kanaması sonucu sağ kolunu kullanma yetisini kaybetmiştir. Doktorlar, kişinin motor becerilerini yeniden kazanması için bir program başlatır. Bu süreçte, fizik tedavi uzmanları tarafından uygulanan kas güçlendirme egzersizleri ve koordinasyon çalışmaları ile kişi, zamanla sağ kolunu tekrar kullanmaya başlar ve günlük yaşam aktivitelerine geri döner. Bu süreci aşağıdaki kelimelerden hangisi en doğru şekilde tanımlar?

Seçenekler	Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a) Habilitasyon	1	%3.7	1	%3.7
b) Kondisyon	6	%22.2	2	%7.4
c) Fonksiyon	5	%18.5	1	%3.7

d) Rehabilitasyon	15	%55.6	22	%81.5
--------------------------	----	-------	----	-------

Rehabilitasyon şıkkının tercih edilme oranı 1. Ankette %55.6 iken, 2. Ankette %81.5'e yükselmiştir. Bu artış, katılımcıların çalışma boyunca doğru cevap konusunda daha bilinçlendiğini göstermektedir. Diğer şıklarla (Kondisyon ve Fonksiyon gibi) karıştırılma oranları azalmıştır. Özellikle Kondisyon yanıtları %22.2'den %7.4'e düşmüştür.

Habilitasyon ve Fonksiyon gibi yanlış cevapların 2. Ankette tamamen sıfırlanmamış olması, bazı katılımcıların sorunun kavramsal içeriğini anlamakta hala zorlandığını göstermektedir. Rehabilitasyon gibi temel bir kavramda %100 başarıya ulaşılamamış olması, ileride daha detaylı bir bilgilendirme ihtiyacına işaret etmektedir. Öğrencilerden alınan geri bildirim; habilitasyon ve rehabilitasyon kelimelerinin fonetik benzerliğinin karmaşa yarattığı yönünde olmuştur.

4.1.7. Soru 7'nin Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 7. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap a) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

7) Bir kişi, gerekli tüm niteliklere sahip olmasına rağmen, yaptığı iş başvurusunda engelli olduğu için reddedilir. Yetkililer, bu kararın yalnızca kişinin engelli olmasından kaynaklandığını belirtir. Aynı pozisyon için daha az deneyimli engeli olmayan bir aday tercih edilir. Yaşanan bu durumu aşağıdakilerden hangisi en iyi tanımlar?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Engelliliğe Yönelik Ayrımcılık (Doğru Cevap)	20	%74.07	22	%81.48
b)	Engelliliğe Yönelik Kanunsuzluk	2	%7.41	4	%14.81
c)	Şirket Politikası	2	%7.41	0	%0.00
d)	Sosyal Dışlanma	2	%7.41	1	%3.70

Doğru cevap verenlerin oranında (%74.07'den %81.48'e) artış gözlenmiştir. Bu, eğitim sürecinin etkili olduğunu göstermektedir. "Şirket Politikası" seçeneği ikinci ankette hiç tercih edilmemiştir, bu da yanlış anlamamanın giderildiğini göstermektedir. "Engelliliğe Yönelik Kanunsuzluk" seçeneğini işaretleyenlerin oranı artmıştır (%7.41'den %14.81'e). Bu durum, bu kavramın açıklanmasında eksiklikler olduğunu düşündürmektedir. Öğrencilerden alınan geri bildirim iş hukukuna aykırı bir olmasından sebep bu şıkkın işaretlenmiş olması yönündedir. "Sosyal Dışlanma" seçeneğine verilen yanlış cevap oranı %7.41'den %3.70'e düşse de, tamamen ortadan kalkmamıştır.

Bu sorunun analizi sonucunda öğrencilere; doğru cevap olan "Engelliliğe Yönelik Ayrımcılık" şıkkının tüm durumları içerebileceğinden dolayı en kapsayıcı seçenek olduğu ve yasal mevzuatta bu şekilde yer aldığı bilgisi verilmiştir.

4.1.8. Soru 8'in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 8. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap d) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Erişilebilirlik ve Ulaşım Sorunları	2	%7.14	0	%0.00
b)	Engelli Bireylerin Eğitim Hizmetlerine Erişimi	3	%10.71	3	%10.71
c)	İşgücü Piyasasında Engelli Bireylerin Karşılaştığı Zorluklar	5	%17.86	3	%10.71
d)	Spor Etkinliklerine Gönüllü Katılımın Teşvik Edilmesi (Doğru Cevap)	18	%64.29	22	%78.57

İlk ankette doğru cevap oranı %64.29 iken, 2. Ankette bu oran %78.57'ye yükselmiştir. Bu artış, öğrencilerin doğru cevaba yönelik farkındalıklarının arttığını göstermektedir. "a) Erişilebilirlik ve Ulaşım Sorunları" seçeneği ilk ankette %7.14 oranında seçilmişken, 2. Ankette hiç tercih edilmemiştir (%0.00). Bu durum, konunun daha iyi anlaşıldığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, "c) İşgücü Piyasasında Engelli Bireylerin Karşılaştığı Zorluklar" şıkkına verilen yanlış cevap oranı %17.86'dan %10.71'e düşmüştür. Bu oran da temel problemlerin algılanmasında olumlu bir sonuç göstergesidir.

"b) Engelli Bireylerin Eğitim Hizmetlerine Erişimi" şıkkı her iki ankette de %10.71 oranında seçilmiştir. Bu, bazı katılımcıların bu konuyu doğru anlamakta zorluk çektiğini göstermektedir.

Doğru cevaba yönelik artış, eğitim sürecinin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, hâlâ yanlış cevap veren bir grup bulunması, eğitimin bazı alanlarda daha spesifik açıklamalarla desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Öğrenciler ile yapılan analizde burada etkili kelimenin "Gönüllülük" olduğu ve bu sebeple temel bir sorun teşkil etmeyeceği yönünde tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

4.1.9. Soru 9'un Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 9. Soru ve şıkları verilmiş doğru cevap a) şıkkı olarak koyu işaretlenmiştir. Sorunun cevabı 5 puandır.

9) Günü, engellilerin, anayasal haklara erişilebilirlik ve bağımsız yaşama dair taleplerinin, gerçekçi ve sürdürülebilir bir engelli politikasının seslendirildiği evrensel bir mücadele günüdür. Sorudaki boşlukları aşağıdaki şıklardan hangisi doğru olarak doldurmaktadır?

Seçenekler	Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a) 3 Aralık Engelli Hakları	5	%17,9	0	%0
b) 3 Ocak Dünya Engelliler	2	%7,1	0	%0
c) 3 Aralık Dünya Engelliler (Doğru Cevap)	18	%64,3	28	%100
d) 3 Ocak Engelli Hakları	2	%10,7	0	%0

Birinci Ankette doğru cevap olan “3 Aralık Dünya Engelliler” seçeneğine verilen cevap oranı %64.3 iken, 2. Ankette bu oran %100’e yükselmiştir. Bu artış, doğru cevabın tüm katılımcılar tarafından bilinmesini ve anketin etkili bir farkındalık yarattığını göstermektedir. 1. Ankette, “3 Aralık Engelli Hakları” (%17.9) ve “3 Ocak Engelli Hakları” (%10.7) gibi seçeneklere yanıt veren katılımcılar bulunmaktadır.

2. Ankette ise bu seçeneklere hiç yanıt verilmemiştir. “3 Ocak Dünya Engelliler” seçeneği 1. Ankette %7.1 ile en düşük tercihlerden biri olmuş, 2. Ankette ise tamamen ortadan kalkmıştır.

Doğru cevabın tüm katılımcılar tarafından bilinmesi, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü farkındalığının oluştuğunun göstergesi olmuştur. Bu bilincin edinilmesinde proje sonunda yapılan 3 Aralık Dünya Engelliler Günü sergisinin de etkili olduğu öğrencilerden alınan bir geribildirim olmuştur.

Sayfa | 332

4.1.10. Soru 10’un Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 10. Soru ve şıkları verilmiştir. Bu soruda öğrencilerin daha önce Engellilik temalı bir projede yer alıp almadıkları analiz edilmiştir. Evet şıkkına 5 puan değer konulmuştur.

10) Daha önce “Engellilik” temalı bir tasarım projesinde yer aldınız mı?				
Seçenekler	Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a) Evet (5 Puan)	3	%10,7	28	%100
b) Hayır	25	%89,3	0	%0

Birinci ankette doğru cevap olan “Evet” şıkkına verilen yanıt oranı yalnızca %10.7 iken, 2. Ankette bu oran %100’e yükselmiştir. Bu artış, katılımcıların bilinçlenerek kendilerini “Engellilik” temalı bir tasarım projesinin bir parçası olarak tanımlamaya başladıklarını göstermektedir. İlk ankette katılımcıların büyük çoğunluğu (%89.3) “Hayır” yanıtını vermiştir. Evet cevabı verenlerin de Güzel Sanatlar Liselerinden mezun oldukları ve lise eğitimleri sırasında “Engellilik” temalı bir çalışmada yer aldıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin tamamı bu projede ilk haftadan son haftaya kadar katılım sağlamış, verilen görevleri yerine getirmiş ve proje sonundaki sergi için bir infografik bir de poster olmak üzere iki adet görsel tasarım oluşturmuştur. Bu sonuçlar, eğitim ve

farkındalık çalışmalarının önemli bir katkı sağladığını ve katılımcıların engellilik temalı projelere katılım motivasyonunu artırdığını ortaya koymaktadır.

4.1.11. Soru 11'in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 11. Soru ve şıkları verilmiştir. Bu soruda öğrencilerin Engellilik kavramına görsel anlamda bakış açıları yorumlanmıştır.

11) Engellilik kavramının bir rengi olsaydı sizce aşağıdakilerden hangisi olurdu?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Siyah	2	%7.1	2	%7.1
b)	Beyaz	5	%17.9	3	%10.7
c)	Gri	5	%17.9	8	%28.6
d)	Sarı	1	%3.6	1	%3.6
e)	Turuncu	2	%7.1	1	%3.6
f)	Kırmızı	0	%0	0	%0
g)	Pembe	1	%3.6	1	%3.6
h)	Mor	2	%7.1	0	%0
i)	Mavi	10	%35.7	10	%35.7
j)	Yeşil	1	%3.6	2	%7.1

11. soruda ilk 10 sorudaki nicel verilere ek olarak nitel veriler ile hareket edilmiştir. Birinci ve ikinci anket sonuçlarına göre katılımcılar arasında "Mavi" rengi, engellilik kavramını temsil etmek için en çok tercih edilen renk olmuştur. Her iki ankette de %35.7 oranında "Mavi" rengi oy almıştır. Onu takiben "Gri" rengi, 1. Ankette %17.9 oranında tercih edilirken 2. Ankette bu oran %28.6'ya yükselmiştir. Bu artış, engellilik kavramının daha karmaşık ya da tarafsız bir perspektifle ele alındığını düşündürmektedir. Mavi rengi seçen öğrenciler; toplu taşımalarda yer alan Engellilik temalı işaretlerin mavi olmasından ve Tekerlekli Sandalye alımı için yürütülen "Mavi Kapak" kampanyasını hatırlamalarından ötürü akıllarında bu rengin kaldığını ve böyle bir eşleştirme yaptıklarını belirtmişlerdir. Gri rengi seçenler ise "Engellilik" kavramının siyah kadar karamsar beyaz kadar da huzurlu olmadığını, arada kalmış bir renk olduğunu düşündükleri için bu rengi seçtiklerini, kavramın da arada kalmışlık ile ilişkilendiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Benzer bir yorum "Turuncu" seçen katılımcılardan da gelmiştir.

"Beyaz" seçeneği, 1. Ankette %17.9 oranında tercih edilirken 2. Ankette %10.7'ye gerilemiştir. "Siyah" ise her iki ankette de %7.1 oranında tercih edilmiştir, bu da bazı katılımcıların "Siyah" seçen öğrencilerin konuyu karamsar bir çerçevede algıladı tespit edilmiştir. Bu durum iki kişide proje başında ve sonunda değişmemiştir.

"Kırmızı" hiç tercih edilmemiştir. Neden tercih edilmediği katılımcılara sorulduğunda; engellilik kavramının yoğun veya agresif bir duygu ile bağdaştırılmadığı cevabı alınmıştır.

Bunun yanında, “Sarı”, “Pembe” ve “Yeşil” gibi renkler düşük oranlarda tercih edilmiştir. “Pembe” rengi seçen kişiler her iki ankette de yanlılıkla seçtiklerini belirtmiştir. “Sarı” rengi seçenlerin güç ve enerjik olmak ile eşleştirme yaptığı “Yeşil” rengi seçenlerin de doğa ve özgürleşme çağrışımı ile hareket ettikleri tespit edilmiştir.

“Mor” rengi seçenlerin ise ilk ankette “#MorIşıkYak” kampanyasını hatırladıkları için bu rengi seçtikleri tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, “Mavi” ve “Gri” renklerinin ağırlıklı olarak tercih edilmesi, engellilik konusundaki algıların kapsayıcı, sakin ve tarafsız bir bakış açısına yöneldiğini bir yandan da nötr bir tercih olduğunu ortaya koymaktadır. İlk ankette daha çeşitlilik gösteren renk tercihleri, ikinci ankette daha homojen bir yapı sergilemiştir. Katılımcılar genellikle engellilik kavramını olumlu ya da nötr anlamlarla ilişkilendirmiştir.

4.1.12. Soru 12’in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 12. soru ve şıkları verilmiştir. Bu soruda da 11. soruda olduğu gibi öğrencilerin Engellilik kavramına görsel anlamda bakış açıları yorumlanmıştır.

12) Engellilik kavramının bir rengi olsaydı sizce aşağıdakilerden hangisi olurdu?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Daire	14	%50.0	20	%71.4
b)	Kare	2	%7.1	2	%7.1
c)	Üçgen	6	%21.4	4	%14.3
d)	Çizgi	5	%17.9	1	%3.6

Anket sonuçlarına göre “Daire,” birinci ankette %50.0 oranıyla en çok tercih edilen form olmuştur ve bu durum, engellilik kavramını bütünlük, kapsayıcılık veya devamlılık gibi olumlu bir çerçevede algılayan katılımcıların görüşlerini yansıtmaktadır. İkinci ankette ise “Daire” seçeneği %71.4 oranına yükselmiş, bu da konunun daha homojen bir şekilde olumlu bir perspektifte değerlendirildiğini göstermektedir. Bu formun öğrencilere sürdürülebilirlik kavramını çağrıştırdığı ve hayat döngüsünü anımsattığı alınan geribildirimler arasında olmuştur.

“Üçgen” formu, 1. Ankette %21.4 oranında tercih edilmiştir, ancak bu oran 2. Ankette %14.3’e düşmüştür. Üçgenin köşeleri ve keskin hatları nedeniyle engellilik kavramını daha zorlu veya şekilde ele alan katılımcılar tarafından tercih edildiği tespit edilmiştir.

“Kare” seçeneği her iki ankette de %7.1 oranında sabit kalmıştır. Katılımcılar bu formu kavram ile daha az ilişkilendirirken, kare formunun sınırlı ve statik bir anlam ifade ettiğini belirtmiştir.

“Çizgi” formunun tercih edilme oranı ise 1. Ankette %17.9’dan 2. Ankette %3.6’ya düşmüştür. Değişimin sebebinin, tercihlerinin daire yönünde olduğu ve sürdürülebilirlik ile ilişkilendiği bilinmektedir.

Sonuç olarak, ikinci anket sonuçları, “Daire” formunun tercih edilme oranındaki artışla birlikte engellilik kavramının daha pozitif, bütüncül ve kapsayıcı bir algıyla değerlendirildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, diğer formların tercih edilme oranlarındaki düşüş, konunun daha çok benzer bir perspektifte değerlendirilmeye başladığını yansıtmaktadır. Bu durum, farkındalık çalışmalarının etkili olduğunu ancak katılımcıların farklı bakış açılarını daha az ifade etmeye başladığını düşündürmektedir.

4.1.13. Soru 13’ün Analizi ve Bulguları

Bu soruda katılımcılara açık uçlu bir soru sorulmuş, sık verilmemiş ve manuel olarak istedikleri cevabı yazabilecekleri belirtilmiştir. Verilen cevaplardan alınan ortak noktalar ve anahtar kelimelere göre kategorileştirme yapılmış tablo ve metin halinde aşağıda detaylandırılmıştır.

13) Engellilik kavramı denilince aklınıza gelen ilk görseli kısaca aşağıya yazınız.				
Seçenekler	Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
Tekerlekli Sandalye ve Kullanımı	16	%57	12	%43
Baston Kullanan Birey	4	%14	3	%11
Sosyal Hayat ve Katılım	2	%7	4	%14
Özgürlük, Mücadele, Farkındalık	0	%0	6	%21
Diğer Görseller (Zincir, Ağaç, vb.)	4	%14	3	%11

Sayfa | 335

Her iki ankette de katılımcıların büyük bir kısmı engellilik kavramını tekerlekli sandalye ile ilişkilendirmiştir. Ancak ikinci ankette bu oran bir miktar azalarak diğer görseller ve temalara dağılmıştır.

İkinci ankette özgürlük, mücadele ve farkındalık gibi soyut temalar daha fazla dile getirilmiştir. Bu, katılımcıların algılarında duygusal ve derin bir farkındalık geliştiğini göstermektedir.

İlk ankette engellilik daha bireysel ve fiziksel engellerle ilişkilendirilirken, ikinci ankette sosyal hayata katılım, özgürlük ve çevresel engeller gibi daha geniş bir perspektiften ele alınmış ve farkındalık, güç, eşitlik, ağaç gibi yeni kelimeler eklenmiştir. Bu da az da olsa konuya bakış açısının çeşitlendiğine ve olumlu yönde değiştiğine işaret etmektedir.

İlk ankette dışlanma ve olumsuz duygulara atıfta bulunan cevaplar daha fazla iken, ikinci ankette bu tür ifadeler azalmış, yerini farkındalık ve eşitlik gibi pozitif temalara bırakmış.

4.1.14. Soru 14'ün Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda 14. soru ve şıkları verilmiştir. Öğrencilerin birer Grafik Tasarımcı olarak sosyal sorumluluk projeleri ile ilgili çalışmak hakkındaki bakış açıları analiz edilmeye çalışılmıştır.

14) Bir grafik tasarımcının "Engellilik ve Engelli Hakları" gibi sosyal sorumluluk içerikli konularda tasarım yapması ya da yapmaması hakkındaki düşüncelerinize en yakın şık aşağıdakilerden hangisidir?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	Yapmasa da olur, bu konular grafik tasarımcıların sorumluluğunda değildir.	1	%3.6	1	%3.6
b)	Tasarımcı, sosyal sorumluluk alanındaki konulara ilgi duyuyorsa yapabilir. İlgisi yoksa yapmayabilir.	7	%25	10	%35.7
c)	Gerekli durumlarda yapabilir. Örneğin; sosyal sorumluluk alanındaki konular ile ilgili bir ödevi varsa ya da çalıştığı kurum bu konular üzerine bir iş yapıyorsa...	8	%28.6	10	%35.7
d)	Kesinlikle yapmalıdır, çünkü sosyal sorumluluk konuları grafik tasarımın önemli bir parçasıdır.	12	%42.9	7	%25

Sayfa | 336

Sonuçlara bakıldığında, katılımcıların büyük bir kısmının, sosyal sorumluluk içerikli tasarımların grafik tasarımcıların önemli bir sorumluluğu olduğuna inandığı görülmektedir. Özellikle "Kesinlikle yapmalıdır, çünkü sosyal sorumluluk konuları grafik tasarımın önemli bir parçasıdır" şıkkı, her iki ankette de önemli bir oranda seçilmiştir. Bu, grafik tasarım öğrencileri ve profesyonellerinin, toplumsal sorunlara duyarlılık göstermenin tasarım süreçlerinin doğal bir parçası olduğuna dair güçlü bir algıya sahip olduklarını göstermektedir. Ancak, "Tasarımcı, sosyal sorumluluk alanındaki konulara ilgi duyuyorsa yapabilir. İlgisi yoksa yapmayabilir" seçeneğini tercih edenlerin oranı da küçümsenemeyecek düzeydedir. Bu grup, gönüllülük esasının önemine vurgu yaparak, bireyin bu tür konularda iç motivasyonunun belirleyici olması gerektiğini savunmaktadır. D) ve b) seçeneklerindeki oy değişimi bu sebeple oluşmuştur. Kesinlikle yapmalı kavramı kendisini gönüllülük kavramına bırakmıştır.

Dikkat çekici bir diğer bulgu ise "Yapmasa da olur, bu konular grafik tasarımcıların sorumluluğunda değildir" seçeneğini işaretleyen 1 kişilik oy oranıdır. Bu katılımcı, engellilik ve sosyal sorumluluk gibi konuların grafik tasarımcıların değil, toplumun genel olarak ele alması gereken sorunları olduğunu ve yetkili makamların bu konuda daha aktif rol üstlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu görüş, sosyal sorunların çözümünde bireysel rollerden ziyade kurumsal veya sistemsal yaklaşımların önemine dikkat çeken bir tepki olmuştur.

Sonuç olarak, genel eğilim, sosyal sorumluluk projelerinde grafik tasarımcıların aktif rol almasının gerekliliğine işaret ederken, gönüllülük esasının ve bireysel ilginin önemine de vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte, az da olsa bu tür projeleri tasarımcıların doğrudan sorumluluğu olarak görmeyen bir bakış açısının da mevcut olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, sosyal sorumluluk konularında tasarımcıların rolüne dair geniş bir perspektifin var olduğunu ve bu konunun tasarım eğitimi süreçlerinde daha fazla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.1.15. Soru 15'in Analizi ve Bulguları

Aşağıdaki tabloda son soru olan 15. soru ve şıkları verilmiştir. Bu soruda öğrencilerden engellilik konusu hakkındaki bilgi ve bakış açılarına dayanarak kendilerine bir puan vermeleri istenmiştir. Proje başında ve sonunda yapılan anketlerde bu puanlamada artış olması beklenmiş ve hedeflenmiştir.

15) Engellilik ve Engelli Hakları konusundaki kişisel bilginize puan verecek olsanız kaç puan verirsiniz?					
Seçenekler		Birinci Anket Cevap Sayısı	Birinci Anket Yüzdesi	İkinci Anket Cevap Sayısı	İkinci Anket Yüzdesi
a)	0 PUAN – Bilgim yok	2	%7.1	0	%0.0
b)	1 PUAN – Az bilgi sahibiyim	10	%35.7	2	%7.1
c)	2 PUAN – Orta düzeyde bilgi sahibiyim	11	%39.3	11	%39.3
d)	3 PUAN – İyi düzeyde bilgi sahibiyim	2	%7.1	10	%35.7
e)	5 PUAN – Çok iyi düzeyde bilgi sahibiyim	0	%0.0	4	%14.3

Sayfa | 337

Birinci anket sonuçları, katılımcıların çoğunun engellilik ve engelli hakları konusunda sınırlı bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. "1 PUAN – Az bilgi sahibiyim" ve "2 PUAN – Orta düzeyde bilgi sahibiyim" seçenekleri toplamda %75 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Katılımcıların sadece %7.1'i kendilerini İyi düzeyde bilgi sahibi olarak değerlendirmiştir. Hiç kimse çok iyi düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade etmemiştir.

İkinci anket sonuçları ise belirgin bir farklılık göstermektedir. Katılımcıların %35.7'si kendilerini iyi düzeyde bilgi sahibi olarak değerlendirmiştir ki bu oran, ilk ankete kıyasla %28.6'lık bir artışa işaret etmektedir. Dahası, %14.3'lük bir grup kendisini çok iyi düzeyde bilgi sahibi olarak tanımlamıştır. Bu da katılımcıların konuya dair farkındalıklarının ve bilgi seviyelerinin arttığını ortaya koymaktadır.

Toplam puan analizinde, 1. ankette toplam bilgi puanı 46 iken, 2. ankette toplam bilgi puanı 80'e yükselmiştir. Bu %73.9 oranında bir artışı temsil etmektedir. Artış, öğrencilere sağlanan bilgilendirme ve çalışma fırsatlarının etkili olduğunu göstermektedir.

İkinci ankette katılımcıların hiçbirinin "Bilgim yok" seçeneğini işaretlememiş olması, bilgi dağılımının alt seviyelerden yukarıya doğru kaydığının bir kanıtıdır. İlk ankette "Az bilgi sahibiyim" diyenlerin oranının %35.7'den %7.1'e düşmesi, bilgi eksikliklerinin giderildiği ve katılımcıların daha kendine güvenen bir duruma geldiklerini göstermektedir.

Sonuç olarak, ankete katılan bireylerin engellilik ve engelli hakları konusundaki bilgi seviyelerinde belirgin bir iyileşme görülmüştür. Çalışma süresince sağlanan farkındalık artışının çalışma başındaki beklenti ve hedefin karşılandığının göstergesi olmuştur.

4.2. Bilgi Düzeyindeki Gelişim ve Genel Puan Analizi

Yukarıda her soru bazında detayları verilen anketin ilk 10 sorusu bilgi ve tecrübe ölçümüne yönelik olarak hazırlanmış ve her sorunun doğru cevabına 5 puan değer biçilmiştir. Bu yöntemin amacı ilk anket ve son anket arasında bir puan artışının gözlemlenebilme hedefidir. Dersin hem teorik hem de uygulamalı olarak yürütülmesi ile ilk ve son haftada belirgin bir puan artışı yapılabilmesi hedeflenmiştir.

İlk anketin toplam puanı, katılımcıların bireysel puanlarının toplanmasıyla elde edilmiştir ve toplamda 765 puan olarak hesaplanmıştır. Bu rakam 28 katılımcıya bölündüğünde, kişi başına düşen ortalama puanın 27,32 olduğu görülmektedir. İkinci ankette ise toplam puan, yine katılımcıların bireysel puanlarının toplanmasıyla belirlenmiş olup 1145 puan olarak hesaplanmıştır. Bu da kişi başına ortalama puanın 40,89'a yükseldiğini göstermektedir. İlk anketten ikinci ankete geçişte toplam puanda 380 puanlık bir artış gerçekleşmiştir ve bu artış kişi başına düşen puan ortalamasında 13,57'lik bir yükselişe karşılık gelmektedir.

Bu sonuçlar, ikinci ankette katılımcıların bilgi düzeyinde ve soru yanıtlamadaki doğruluk oranında önemli bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır. İlk anketteki düşük puan ortalaması, katılımcıların konuya dair bilgi eksikliğini ya da sorulara yönelik öngörü eksikliğini işaret ederken, ikinci anketteki yükselen puanlar, katılımcıların bu süre zarfında engellilik ve engelli hakları konularında bilinç ve bilgi düzeylerini geliştirdiğini göstermektedir.

Özellikle ilk ankette yer alan "15 / 50" ve "20 / 50" gibi düşük skorlar dikkat çekerken, ikinci ankette katılımcıların "35 / 50" ve "40 / 50" gibi yüksek puanları alması, eğitim, farkındalık çalışmaları ve konuya yönelik artan ilginin etkili olduğunu göstermektedir. İlk ankette yalnızca 1 katılımcının tam puan aldığı görülürken, ikinci ankette bu sayı 9 kişiye yükselmiştir.

Bu durum, engellilik ve engelli hakları konularındaki bilgilendirme süreçlerinin ve farkındalık artırıcı uygulamaların, katılımcıların bu alandaki bilgi seviyelerini yükseltmede etkili olduğunu göstermektedir. İlk ankette düşük puanlarla dikkat çeken katılımcılar, ikinci ankette bilgi düzeylerini artırarak daha yüksek puanlara ulaşmış ve genel anlamda daha başarılı bir performans sergilemiştir. Bu sonuçlar, yapılan çalışmanın katılımcılar üzerindeki olumlu etkisini ve bilgilendirme çalışmalarının değerini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, tasarım eğitimi bağlamında sosyal sorumluluk projelerinin, özellikle engellilik farkındalığı gibi toplumsal öneme sahip bir konuda nasıl etkili bir araç olabileceğini göstermektedir. Araştırma, grafik tasarım öğrencilerinin engellilik ve

engelli hakları konusundaki bilgi ve tutumlarında anlamlı değişimler yaratan bir eğitim sürecini kapsamaktadır. Elde edilen bulgular, bu tür projelerin bireylerin toplumsal farkındalık düzeylerini artırma ve sosyal sorumluluk bilincini geliştirme konusunda önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır.

Grafik tasarımın toplumsal fayda yaratma potansiyeli, çalışma kapsamında ele alınan eğitim modeli ile somut bir şekilde ortaya konulmuştur. Öğrencilerin engellilik kavramına yönelik algılarındaki olumlu değişimler, görsel iletişim araçlarının toplumsal sorunların görünür kılınmasındaki gücünü bir kez daha kanıtlamaktadır. Ayrıca, ders sürecinde kullanılan infografik ve poster tasarımları gibi yöntemlerin, öğrencilerin sadece bilgi aktarımı yapmakla kalmayıp aynı zamanda empati geliştirmelerine olanak tanıdığı gözlemlenmiştir. Bu durum, grafik tasarımın yalnızca estetik kaygılarla sınırlı bir alan olmadığını, aynı zamanda toplumsal değişim için bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Çalışmanın sosyal hizmet disiplini bağlamındaki önemi, tasarım projelerinin engellilik gibi hassas konulara nasıl dikkat çekebileceğini ve bu yolla sosyal hizmet uygulamalarına nasıl katkı sağlayabileceğini ortaya koymasındadır. Grafik tasarım, sosyal hizmet uygulamalarına entegre edilebilecek disiplinler arası bir araç olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, sosyal sorumluluk projeleri, bireylerin toplumsal sorunlara duyarlılığını artırmak ve sosyal hizmet politikalarını desteklemek için önemli bir model sunmaktadır.

Bu araştırma, grafik tasarım eğitiminin toplumsal sorunlara odaklanarak nasıl yeniden yapılandırılabileceğine dair somut bir örnek sunmaktadır. Grafik tasarım öğrencilerine yalnızca mesleki beceriler kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal sorumluluk bilincini aşılayan bir model olarak değerlendirilen bu çalışma hem eğitimciler hem de tasarım profesyonelleri için değerli bir referans niteliği taşımaktadır. Çalışma, sosyal hizmet ve grafik tasarım disiplinlerinin kesişim noktasında yer alarak, her iki alanın da toplum üzerindeki olumlu etkilerini artırabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, grafik tasarımın toplumsal farkındalık yaratma potansiyelini vurgulamakta ve sosyal sorumluluk projelerinin eğitim süreçlerine entegre edilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Grafik tasarım ve sosyal hizmet alanlarındaki disiplinler arası iş birliğinin artırılması, toplumsal sorunların çözümüne yönelik daha kapsamlı yaklaşımlar geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, çalışmanın hem akademik literatüre hem de sosyal hizmet politikalarına değerli katkılar sunduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G., & Harris, P. (2012). *Grafik tasarımın temelleri*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Blomstrom, R. L., & Davis, K., (1975). *Business and Society: Environment and Responsibility*. McGraw-Hill.
- Boyraz, G. (2022). First things first manifestos: Social responsibility in graphic design. *OPUS-Journal of Society Research*, 19(45), 185-190.
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48.

- Chen, D. S., Cheng, L. L., Hummels, C., & Koskinen, I. (2015). Social design: An introduction. *International Journal of Design*, 10(1), 1-5.
- Dülgeroğlu, S. (2006). Grafik tasarım ve tüketim süreçleri. *Grafik Tasarım Dergisi*, 2(Kasım).
- First Things First Manifesto 2000. (1999). *Adbusters, The AIGA Journal, Blueprint, Emigre, Eye, Form, Items*. Autumn 1999 / Spring 2000.
- Frascara, J., Meurer, B., van Toorn, J., & Winkler, D. (1997). *User-centred graphic design: Mass communication and social change*. CRC Press.
- Freeman, R. E., & Reed, D. L. (1983). Stockholders and stakeholders: A new perspective on corporate governance. *California Management Review*, 25(3), 88-106.
- Garland, K. (1964). *First things first manifesto*. London: Self-published.
- Kaldık, B. (2024). Engelli bireylerin sosyal dışlanma deneyimleri üzerine fenomenolojik bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35(3), 393-420.
- Mamatoğlu, N., & Kaya, O. (2018). Engellilik tarihinde erişilebilirlik: İlkeler ve yöntemler. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychology-Special Topics*, 3(1), 53-64.
- Smiciklas, M. (2012). *The power of infographics: Using pictures to communicate and connect with your audiences*. Indianapolis, IN: Que Publishing.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *2030 Engelsiz Vizyon Belgesi*. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2005). 5378 sayılı engelliler hakkında kanun. *Resmi Gazete (Sayı: 25868)*.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Bu makale çalışması, tasarım eğitimi bağlamında sosyal sorumluluk projelerinin engellilik farkındalığı üzerindeki etkilerini araştırmayı ve bu araştırmayı hem nicel hem de nicel veriler doğrultusunda ölçmeyi amaçlamaktadır. T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü'nde yürütülen "GRA 209 Sosyal Sorumluluk Tasarım Projeleri" dersi temel alınarak yapılan araştırmada, öğrencilerin sosyal sorumluluk bilincini artırmak, engellilik ve engelli hakları konusunda farkındalık kazanmalarını sağlamak ve grafik tasarımın sosyal bir araç olarak işlevselliğini deneyimlemeleri hedeflenmiştir. Bu kapsamda, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü'ne yönelik bir farkındalık projesi geliştirilmiş ve proje çıktıları sergi formatında sunulmuştur. Dersin başında öğrencilere, engellilik türleri ve engelli hakları gibi konularda temel bilgiler verilmiş, bu bilgilerin Cumhurbaşkanlığı 2030 Vizyonu ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun gibi resmi kaynaklar tarafından yayımlandığına vurgu yapılmıştır. Engelli bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları zorluklar, fiziksel engellerin yanı sıra toplumsal algı ve önyargılar üzerinden de incelenmiştir. Aynı zamanda, grafik tasarımın toplumsal sorunlara dikkat çekme ve farkındalık yaratma gücü üzerinde durulmuş, başarılı farkındalık kampanyalarından örnekler sunulmuştur. Ders sürecinde öğrenciler, farklı engel türlerini anlamak adına bireysel araştırmalar ve grup çalışmaları yapmış, sosyal gözlemler ve çevre incelemeleri gerçekleştirmiştir. Bu araştırma sürecinde kamuya açık alanlarda erişilebilirlik standartlarını inceleyen öğrenciler, ilgili resmi kaynakları tarayarak konuya ait detayları analiz etmiştir. Proje sürecinin en önemli hedeflerinden biri, öğrencilerin görsel anlatım ve tipografi gibi tasarım unsurlarını kullanarak bu sorunlara dikkat çekici ve bilgilendirici çözümler sunmaları olmuştur. Öğrenciler, proje kapsamında poster ve infografik tasarımlar hazırlamıştır. Bu çalışmaların temel amacı, topluma yönelik farkındalık yaratıcı mesajlar iletmek ve engelli bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları zorluklara dikkat çekmek olmuştur. Sergilenen projelerde, güçlü görsel metaforlar ve net mesajlar kullanılmış, böylece tasarımların izleyiciler üzerindeki etkisi artırılmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde, öğrencilerin farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla iki aşamalı bir anket uygulanmıştır. İlk anket dersin başında yapılarak öğrencilerin mevcut bilgi düzeyleri ve konuyla ilgili algıları ölçülmüştür. Burada öğrencilerin önemli bir kısmının engellilikle ilgili sınırlı bilgiye sahip olduğu görülmüştür. İkinci anket ise proje bitimindeki ders sonunda gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin proje süreci boyunca yaşadığı değişim gözlemlenmiştir. Anketlerde öğrencilerin bilgi ve tutumlarını ölçen, engellilik kavramına bakış açıları, sosyal

sorumluluk projelerinin gerekliliği ve tasarımın farkındalık yaratma gücüne ilişkin sorular yöneltilmiştir. Anket sonuçları analiz edildiğinde, öğrencilerin büyük bir kısmının ders sürecinde engellilik ve sosyal sorumluluk kavramlarına yönelik farkındalıklarının arttığı görülmüştür. İlk ankette konuya mesafeli ya da eksik bilgiye sahip olduklarını belirten öğrenciler, süreç sonunda bu konularda daha bilinçli ve duyarlı bir tutum sergilemişlerdir. Öğrencilerin önemli bir kısmı, tasarım yoluyla toplumsal farkındalık yaratmanın, tasarımcı kimliklerinin önemli bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen bulgular, grafik tasarım eğitiminde sosyal sorumluluk projelerinin yalnızca estetik kaygılarla değil, toplumsal farkındalık yaratma amacıyla da kullanılabileceğini göstermektedir. Bu süreçte öğrencilerden bazıları, engellilik temalı çalışmalar sayesinde çevrelerindeki fiziki engellerin farkına vardıklarını ifade etmiş, bazıları ise toplumsal duyarsızlıkların ve bilinçsiz mimari yapıların engelli bireyler için nasıl sorunlara yol açtığını kendi gözlemleriyle görmüşlerdir. Örneğin, bir öğrenci kamuya açık bir alanın işitme engelliler için yetersiz uyarı sistemleri içerdiğini belirterek bu konuyu tasarımına yansıtmıştır. Saha gözlemleri, öğrencilerin tasarımlarına doğrudan yansımış ve projede estetik yönü güçlü, aynı zamanda sosyal mesaj içeren ürünler ortaya çıkmıştır. Böylece, grafik tasarım öğrencileri toplumsal sorunlar üzerine düşünürken aynı zamanda yaratıcı çözümler üretme sürecine dâhil olmuşlardır. Çalışmada, tüm süreç boyunca araştırma etiğine uygun bir şekilde hareket edilmiştir. Öğrencilerden veriler gönüllülük esasına göre toplanmış ve hiçbir kişisel bilgi kaydedilmemiştir. Öğrencilere, verilerinin yalnızca araştırma amacıyla kullanıldığı açıkça belirtilmiş, çalışmanın sonuçlarının şeffaf bir şekilde paylaşılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, elde edilen veriler yalnızca sayısal analizler üzerinden yorumlanmış ve bireysel kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Bu etik yaklaşım, araştırmanın güvenilirliğini ve akademik standartlara uygunluğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu araştırma, tasarım eğitimi ile sosyal sorumluluk projelerini birleştiren bir model sunmaktadır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin hem mesleki beceriler hem de toplumsal duyarlılık açısından gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Sosyal sorumluluk projelerinin, grafik tasarım eğitimine entegrasyonu sayesinde öğrenciler yalnızca teknik beceriler değil, aynı zamanda topluma katkı sağlama bilinci kazanmaktadır. Grafik tasarım, bir iletişim aracı olarak toplumda farkındalık yaratmak için etkili bir yöntem sunmaktadır. Bu nedenle, benzer projelerin tasarım eğitiminde daha yaygın hale getirilmesi önerilmektedir. Grafik tasarım eğitimi, öğrencilerin toplumsal sorunlara farklı bir perspektiften bakmalarına ve bu sorunlara yaratıcı çözümler sunmalarına yardımcı olacak güçlü bir pedagojik araç olarak kullanılmalıdır. Bu çalışma, sosyal sorumluluk temelli projelerin eğitim süreçlerine katılımının, öğrencilerin hem mesleki hem de kişisel gelişimlerinde dönüştürücü bir etki yarattığını göstermektedir. Tasarım öğrencilerinin topluma duyarlı bireyler olarak yetişmesi, tasarım disiplininin sosyal değişim yaratma potansiyelini güçlendirecek ve geniş kitlelerin farkındalığını artıracaktır.

EXTENDED ABSTRACT: This study investigates the impact of social responsibility projects on disability awareness within the context of design education, aiming to measure this impact through both quantitative and qualitative data. Conducted through the course "GRA 209 Social Responsibility Design Projects" at the Department of Graphic Design, Faculty of Fine Arts, Istanbul Yeni Yüzyıl University, the research aimed to enhance students' social responsibility awareness, increase their understanding of disability rights, and demonstrate the functionality of graphic design as a social tool. As part of the study, a project was developed for the International Day of Persons with Disabilities (December 3), and the outcomes were presented in an exhibition format to foster public engagement and raise awareness of the challenges faced by individuals with disabilities. At the start of the course, students were provided with foundational knowledge about types of disabilities and disability rights, with references to official sources such as the 2030 Vision Document and Law No. 5378 on Disabled Persons. The legal frameworks were highlighted as a basis for building a more inclusive society. In addition to physical barriers such as inadequate ramps and poorly designed sidewalks, the course addressed the role of social perceptions and prejudices in creating obstacles for disabled individuals. The power of graphic design in raising awareness and fostering empathy was emphasized, and examples of successful awareness campaigns with strong visual messaging were presented to inspire students and

showcase the advocacy potential of design. Throughout the course, students conducted individual research, participated in group work, and performed field observations to better understand various types of disabilities. They analyzed public accessibility standards and observed public spaces such as transportation hubs, parks, and campuses to identify issues related to mobility, communication, and sensory access. These investigations enriched their creative process, enabling them to use visual storytelling, typography, and graphic elements to propose informative and impactful design solutions. The final projects included posters and infographics designed to raise public awareness of the daily struggles faced by disabled individuals. The exhibited works featured strong visual metaphors and concise messaging to enhance their effectiveness and reach a broad audience. To evaluate students awareness levels, a two-phase survey was conducted. The first survey, administered at the start of the course, assessed students initial knowledge and perceptions, revealing that many had limited prior understanding of disability-related issues. The second survey, conducted at the course's conclusion, demonstrated significant growth in their knowledge and sensitivity. The results indicated that students gained a deeper appreciation of the importance of inclusive design. Many students expressed that creating socially conscious designs had become a meaningful aspect of their designer identity, reflecting the idea that social responsibility can be a core component of professional practice. Qualitative feedback gathered from the surveys also showed changes in students' perceptions during the project. Some students reported that they became more aware of physical barriers in their daily environment, such as inaccessible public transportation stops or poorly maintained restrooms, which they had previously overlooked. Others noted that their firsthand observations deepened their understanding of how societal indifference and inadequate infrastructure design create challenges for disabled individuals. For example, one student observed the lack of auditory warning systems in public spaces for individuals with hearing impairments and reflected this issue in their project. These experiences were directly incorporated into their creative work, resulting in visually compelling projects with strong social messages. During the study strict adherence to ethical principles was maintained. Participation in the surveys was voluntary, and no personal data were collected. Students were informed that their responses would be used solely for research purposes, and the findings were shared transparently. The data were anonymized and reported only in numerical form to ensure participant privacy and uphold academic integrity. This ethical approach strengthened the reliability of the research and demonstrated adherence to social science research standards. In conclusion, this study presents a model for integrating social responsibility projects into design education, demonstrating how these projects foster both professional growth and increased social awareness among students. By engaging with real-world issues, students not only developed technical skills but also gained a deeper sense of responsibility and commitment to contributing to society. The findings indicate that students acquired new perspectives on how to approach social challenges through creative and impactful design solutions. This study highlights the transformative impact of social responsibility projects in shaping socially conscious design professionals. Integrating such projects into educational programs enhances design's role in raising public awareness, promoting inclusivity, and driving positive change. The research supports that design education plays a crucial role in cultivating professionals who approach their work with empathy, innovation, and purpose. By promoting design not only as an aesthetic practice but also as a tool for advocacy, educational institutions can help create a more inclusive and equitable society.